

herfstwandeling in de Luchterduinen*

DOOR P. SEVENSTER

Als het maar enigszins kan, bezoek ik elk seizoen tenminste éénmaal de duinen, en dan bij voorkeur één van de grote complexen tussen Noordwijk en Zandvoort, of noordelijker nog, de Kennemerduinen. Het is een soort inspectietocht om even vast te stellen of het er allemaal nog is, en of het stand houdt tegen de bedreigingen van deze tijd.

Maar dit seizoen, nu ik hier verslag zou uitbrengen van zo'n herfstwandeling, wilde het maar niet lukken. Elke beschikbare dag sloeg de ene giethuif na de andere uit de lage loodzwarte luchten. Het duin is dan wel prachtig, maar het zijn niet de typische verschijnselen van de maand waar ik op uit ben. Het 'hoort' nu, eind september, van dat stille ijl weer te zijn, zonnig, maar met een beetje mist of heiligheid, en snel kouder wordend zodra de zon gaat zakken. Het duin wemelt dan van de vogels, vroege trekkers en plaatselijke broedvogels, die zich in troepjes aaneen gaan sluiten. Vooral langs de bosrijke binnenduinstrand vinden we die merkwaardige, rondzwervende troepen, die uit verschillende soorten zijn samengesteld. Een bekende combinatie is bijvoorbeeld: pimpelmezen, staartmezen, een enkele glanskopmee en daarbij een aantal boomkruipers, een boomklever of zelfs een grote boontje. Later in het jaar voegen zich daar goudhaantjes en vuurgoudhaantjes bij. De combinatie is erg typisch en voorspelbaar, zo iets als een associatie in de plantensociologie. Wat de samenhang in zo'n groep bewerkt is niet duidelijk, en ook niet wat het voordeel ervan is voor de vogels die er aan deelnemen. Het lijkt of het verband maar los is en toeval, maar bij een bosrand blijkt er toch sprake te zijn van één

geheel: met veel geroep steekt de een na de ander het veld over, en plotseling is het bos stil en vogelloos.

Dergelijke troepen zwerven al voedselzoekend heel wat af, en blijven dat ook 's winters doen, maar met de vogeltrek heeft dat niet te maken. Wel is dat het geval met de samenscholingen van verschillende soorten kleine zangvogels, die we deze maand zoveel in de duinen tegenkomen. Op beschutte zonnige plekjes, vooral in de vlierbosjes, die nu vol bessen zitten, zijn nu al die moeilijk te herkennen soorten goed te bekijken: fitis, tjiftjaf, zwartkop en tuinfluiter zijn de meest gewone, allemaal vogels die binnenkort verdwenen zullen zijn, maar er voegen zich ook lijsters, roodborstjes en heggemussen bij waarvan het de vraag is of die verder zullen trekken. Het is ook de vraag of er in deze groepen wel zoveel echte samenhang is. Van jaar tot jaar vind je ze vaak op dezelfde plekjes, misschien alleen omdat die vlierstruik zo goed draagt of omdat er altijd veel insecten zitten. Nu en dan wordt er op zo'n plek nog gezongen ook, zij het soms vreemd murmelend en kort. De tjiftjaf vooral barst nog wel uit in zangvragen van voorjaarsintensiteit. Aangezien deze vogels in hoofdzaak 's nachts trekken, is de grote zuidwaartse verplaatsing van de eigenlijke vogeltrek er niet onmiddellijk aan af te lezen. Die wordt voor de wandelaar pas zichtbaar in oktober als op herfstige ochtenden grotere en kleinere troepen van de overdag trekkende soorten doelgericht door de duinen stromen.

Toch is vogeltrek ook in september al heel mooi te demonstreren. Zelfs, merk ik nu, met bar slecht weer; namelijk aan de vogelbewegingen die er nu op zee te zien zijn, even uit de kust. Vanaf het strand is daar gewoonlijk niet veel van te

zien. Langs de waterlijn staan troepen meeuwen, en er komen misschien wat ranke sterns voorbij op hun dansende vlucht naar het zuiden, maar achter de schuimbergen van de branding lijkt de zee uitgestorven. Maar met een goede verrekijker, en liefst van een wat hoger punt op de duinvoet zodat we goed over de branding heen kunnen kijken, is het verrassend te zien wat daar nog allemaal passeert. Er zijn goede en slechte dagen, maar bijna altijd is er wel wat te zien, en soms is het verbluffend hoeveel vogels laag over de golven voorbijsnellen. Daaronder zijn veel ongewone soorten, die men in onze streken alleen op deze wijze te zien krijgt, en die bizarre namen dragen: Jan van Genten, kleine jagers kuifaalscholvers, noordse pijlstormvogels, eidereenden, rotganzen, en - in lange golvende slierten dicht opeen vliegend - zwarte zeeëenden. Het is lang niet altijd mogelijk alles te benoemen; daarvoor is de afstand meestal te groot, de vogels verdwijnen te vaak achter de golven, en ook is het moeilijk de kijker stil genoeg te houden. Maar dat maakt het dan ook tot een echte, moeilijke sport. Deze sport kan overal langs de kust worden beoefend, op een hoog duin, maar vaak nog beter op een boulevard, pier of havenhoofd, en dus gaat het met een minimum aan milieuverstoring en verontrusting gepaard.

Op de terugweg door de duinen komen we door de kletsnatte vlierbossen, waar de oude stammetjes vol zitten met Judasoren, paarsig-bruine zwammen die als glibberig gekreukelde oren aan de vlierschors zijn gehecht. Vanaf deze duinen aan de zee-kant is het uitzicht naar het oosten nog weergaloos mooi. De volle breedte van de duinstrook ligt voor ons, en alleen heel ver aan de horizon steken de bescheiden spitsjes van de kerkto-

* betere naam voor Amsterdamse Waterleiding Duinen (AWD)

rens langs de binnenduinrand er even bovenuit, als teken van menselijke bewoning. Toch is er in de tientallen jaren van mijn 'inspectietochten' wel veel veranderd, en voor de wandelaar die komt om er eens helemaal uit te zijn, niet ten goede. Het begon al met de aanleg van het fietspad naar Zandvoort. Ongetwijfeld een schitterend fietspad, waar velen van genieten, maar toch ten koste van de vroeger zo unieke mogelijkheid om zonder onderbreking vanuit de binnenduindorpen naar zee te lopen. De hekken aan weerszijden van het fietspad laten zien, dat ook hier weer de 'ontsluiting' afsluiting met zich mee heeft gebracht. Maar ook in de duinen heeft de asfaltering van het uitgebreide padennet, met de talrijke wegwijzers, hekken, borden en afvalbakken, een 'verstedelijking' en versnippering teweeggebracht die aan de uitgetrektheid van het prachtige terrein ernstig afbreuk doet. Twee duinpercelen, die door een asfaltweg met witte paaltjes zijn gescheiden, vormen nu eenmaal geen eenheid meer. En tenslotte is daar het verlies van de buf-

ferende voorterreinen. Het uitgestrekte Langeveld^(*) van voor de oorlog was een soort niemandsland, dat de ruimtelijke werking van het gebied heel effectief versterkte, en de toen nog bescheiden straatweg deed er heel wat minder afbreuk aan dan de enorme asfaltbanen en dijklichamen van de huidige snelweg met zijn hele entourage van borden, witte strepen en verkeerslichten. Als wij nu het eigenlijke duinterrein verlaten zijn we met één klap terug in de randstad. Toch zou er, juist in de aankleding van een en ander, nog heel wat te verbeteren zijn om deze schade te beperken, en ook in dat Langeveld zou nog erg veel te regenereren zijn. Laten we hopen dat de overheid daar nog eens toe over zal gaan. Mijn hoop is niet groot als ik hoor van de vestiging van een motel aan de Ruigenhoek, dat het verstedelijkingsproces opnieuw krachtig zal bevorderen. ■

(*) een stuk afgegraven duin ten westen van de Zilk en Noordwijkerhout - red.

AKTIES

VERVOLG VAN BLZ. 25

kritische geluiden) in het westen van Nederland noodzakelijk is voor een betrouwbare drinkwatervoorziening. De kwaliteit van het drinkwater wat betreft temperatuur en bacteriologische en virologische betrouwbaarheid wordt genoemd, naast andere positieve eigenschappen. Hierbij wordt onvermeld gelaten dat op een groot aantal punten fysische en chemische waterzuiveringsmethoden even goed of beter drinkwater afleveren (zie o.a. de artikelen van DE GROOT e.a. in dit nummer en DUIN 1979-1).

Naast een hoofdstukje over de negatieve invloeden op de flora (en de "verrijking" van de avifauna) wordt uitgelegd hoezeer de waterleidingduinen tegenwoordig gewaardeerd worden als natuur- en recreatiegebied.

De algemene tendens in het boekje is het aangeven dat waterwinning, recreatie en natuurbehoud in de duinen harmonieus kunnen samengaan. Weliswaar treden er wat wrijvingen op, maar daar weegt de grote waarde van de duinwaterwinning tegen op, en bovendien kunnen ze met behulp van wetenschappelijk onderzoek zo klein mogelijk gemaakt worden.

"Duinen sparen, natuur en water bewaren" maakt in ieder geval duidelijk dat er nog veel te doen is voor de Stichting Duinbehoud en Waterwinning en andere milieuorganisaties die zich kritisch opstellen tegenover de duinwaterwinning. Er zal telkens opnieuw goed onderbouwd materiaal omtrent de effecten van de waterwinning en mogelijke alternatieven naar de bestuursorganen moeten worden aangedragen om een tegenwicht te vormen tegenover dit soort brochures. ■